

Helmie Brugman en de ander

door teja van hofen, foto's Helmie Brugman

Haar jeugd in Limburg en met name het aan beelden zo rijke katholicisme is van grote invloed geweest op het kunstenaarschap van Helmie Brugman (Venlo, 1957). Hoe ze als kind rondwaalde in de wonderlijke wereld van het Missiemuseum in Steyl. Hoe ze als veertienjarige met haar ouders op familiebezoek ging in het Vaticaan; al die rijen beelden, de klassieke schoonheid van het lichaam en de dramatiek van Bijbelverhalen. Zo maakte het Tegelse Passiespel met haar oom, de kunstenaar Ferd Verstraelen, in de hoofdrol in 1967 en 1971 ook diepe indruk op haar. Maar

daarnaast ook de katholieke rituelen. Zoals de paters eindeloos lang bloemblaadjes op kleur sorteerden, van diep donkerrood naar lichtroze, daar prachtige patronen mee op de straat legden en als de stoet processiegangers eenmaal voorbij was, er enkel nog wat vertrap afval restte. De kwetsbaarheid van het bestaan. Veel aspecten uit het beeldend werk van Helmie Brugman zijn hierop terug te voeren zoals de bijna rituele nadruk op het werkproces, haar behoefte aan verzamelen, ordenen en het steeds weer terugkeren van het werken in reeksen.

Helmie Brugman, *Leave me* (detail), 2006; gips, latex; totaal 40 x 75 x 50 cm.

Helmie Brugman, *Vorm+Vervorm* (installation view), 2007; latex; 30 x 200 x 100 cm.

Helmie Brugman, *Installation View*, 2013; mixed media (multiplex, karton, keramiek, gips); 300 x 400 x 25 cm.

Helmie Brugman in haar atelier; zelfportret, 2013.

Maar ook inhoudelijk: de christelijke naastenliefde omgezet in menselijk mededogen. Helmie reduceert het leven tot een bijna wiskundige formule: liefde + lijden = leven.

Bezieling en mededogen

Dat is heel duidelijk te zien in haar *Piëta's* (2004-2008), gebaseerd op een simpel souvenir van de beroemde Piëta van Michelangelo. Een beeld dat blijkbaar zo bijzonder was en zoveel gevoelens wist op te roepen, dat er zelfs in 1972 door iemand met een hamer een aanslag op werd gepleegd en het sindsdien achter dik beveiligingsglas beschermd moet worden. Die bezieling van een voorwerp, dat een beeld toch eigenlijk ook maar is, fascineert haar enorm. Hoe gelovigen een voet van een beeld kussen. Hoe haar zontje ooit een plastic gondel als souvenir na een vakantie in Venetië meenam, niet om er thuis mee in de sloot te spelen, maar als metafoor voor het reizen en in alle daarop volgende jaren moest het bootje iedere keer weer opnieuw mee op vakantie.

Toen Helmie een mal maakte om de kleine kopie van de Piëta af te gieten, werden de gietsaps op de hoofden van Maria en Christus een langwerpige hoed, waardoor het geheel vervreemde en tegelijkertijd iets sprookjesachtigs kreeg. Ze voerde het beeldje uit in gips, brons, keramiek en latex. Maar ook de mal werd beeld, een beschermend omhulsel met een ruwe huid als de stekelige bolster van een kastanje. Op de dunne plekken licht oranje, bijna lichtgevend transparant en op de dikkere delen diep donkerbruin met een emotioneel oppervlak vol beweging. Soms zakte de latex in, wat leidde tot allerlei vervormingen. Later maakte ze deze vervormingen bewust zelf in een serie Piëta's van klei. Ze exposeerde deze omringd door een aantal laarzen van was. Laarzen blijven altijd in vorm en kunnen gemakkelijk gereinigd worden. Ze bewaren hun anonimiteit, niemand ziet eraan wat ermee gebeurd is. Wel stralen deze laarzen zelf ook een kwetsbaarheid uit met hun rafelige randen in het tijdelijke materiaal was. Wie is hier dader, wie slachtoffer? Wanneer grijp je als toeschouwer in als iemand wordt bedreigd? Helmie legde in haar academietijd al een verzameling aan van allerlei afbeeldingen van Piëta's uit de kunstgeschiedenis, maar ook van hedendaagse Piëta's. Uit de krant geknipt, printte ze deze foto's sterk uitvergroot op vellen krantenpapier. Ook drukte ze het silhouet van het beeldje af op hardboard, in signaalrood, soms meerdere keren na elkaar en net iets verschoven, waardoor vorm, kleur en beweging het tot een alarmluidende klok maakte. Een aanklacht tegen de manier waarop mensen soms met elkaar omgaan.

De behoefte te koesteren of de hunkering naar het gekoesterd worden zijn universele emoties, van alle tijden en culturen. Het gaat Helmie niet om het shockeren of haar kunnen te demonstreren. Ze wil de essentie van het leven laten zien en bewaren, als een toeschouwer die tegelijkertijd ook deel uitmaakt van en zich identificeert met de ander. De manier waarop ze dat vormgeeft, is daarentegen juist heel concreet. Dicht bij de materie door eenvoudige handelingen ingrijpende verschillen tweeweg brengen.

The Terracotta Davids

Dat is ook heel duidelijk zichtbaar in wat Helmië gedaan heeft tijdens een werkperiode bij sundaymorning@ekwc dit jaar. In eerste instantie richtte zij zich op materiaalonderzoek. Zo drukte ze piepschuimballetjes in de porselein; dat resulteerde in een prachtig, kwetsbaar portretje. Later ontstond de grote beeldengroep *The Terracotta Davids*. Een leger lagere schooljongetjes, net iets kleiner dan ware grootte, ieder afzonderlijk staand op een eenvoudige palletachtige houten sokkel. Een opstelling als bij een opgraving. Bij elk beeld zijn er sporen of attributen uit het maakproces te zien. Pakken klei, een constructie van planken, schuimrubber kussens, lappen waarmee het beeld aan de plank gebonden is, het ontbreken van één of beide armen (die er later aan gemonteerd werden), maar ook de gipsen mallen, spanbanden en papieren sjablonen spelen een rol. De titel verwijst zowel naar het Chinese terracotta leger als naar de meer dan levensgrote David van Michelangelo. Helmië koos bewust voor een kind, een etalagepopje, omdat etalagepoppen net als het klassieke beeld van Michelangelo een ideaalbeeld vertegenwoordigen. Het beeldje is geslachtsloos, onschuldig, onbevangen en in zekere zin nog onbeschadigd. Net als kleine verschillen bij de geboorte al bepalen hoe men later met je omgaat, bepalen subtiele vervormingen bij het uit de mal halen, hoe Brugman verder werkt

Helmië Brugman, Keramische installatie *Grown Out*, 2010; terracotta; oppervlakte 650 x 300 cm; beelden 13 x 13 x 28 cm elk. Opdrachtgever Peter van den Berg.

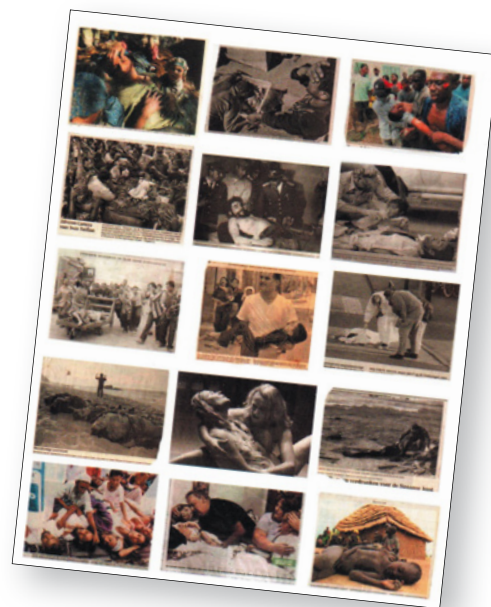
aan het beeld. Tijdens en door het werken ontstaat de uiteindelijke verschijningsvorm. Waar bij het ene beeld de lappen verwijzen naar liefdevolle verzorging en de houten constructie naar zinvolle ondersteuning, lijkt een ander daardoor juist verwond of een zware last mee te moeten zeulen. Het is bijna een kip of ei vraag, wie bepaalt wat? Mal of vorm, erfelijke aanleg of levenservaring? Wie bepaalt wie jij bent? In hoeverre blijf je een individu of ga je op in de massa? In hoeverre kan je jezelf zijn in een groep? Je identiteit behouden en tegelijkertijd een onderdeel zijn van een geheel, een familie, een dorp... Juist in zijn materiële concreetheid weet het beeld te ontroeren en roept het existentiële vragen op, maar stelt tevens de idealisering en maakbaarheid van ons bestaan ter discussie. De korte videofilm *The making process of The Terracotta Davids*, gemaakt door Helmië Brugman, is ook op haar website te zien en maakt deel uit van de installatie.

Netwerken

In de hal van een kantoorverzamelgebouw aan de Beukenlaan in Eindhoven hangt tegen de wand de installatie *Grown Out*, een groep terracotta blokken, waaruit mensen zich proberen te ontworstelen. Onmiddellijk moet ik aan de 12e-eeuwse muurschildering in het kerkje van Brancion (Frankrijk) denken, de wederopstanding van de doden. Het ritme van abstracte rechthoekige vormen, gecombineerd met geëxalteerde mensfiguurtjes. Bij dit beeld is Helmië uitgegaan van een massief blok klei waar ze de figuren heeft uitgetutst, wat tot heel andere vormen leidt dan wanneer je een werk opbouwt. Dezelfde techniek heeft zij toegepast bij de beeldengroepen die ze *Network* noemt. De houding van een gekruisigde figuur is de basis, maar eenmaal samengevoegd, leunend tegen elkaars schouders, lijken ze te dansen.

Veelzijdigheid

Niet alleen gebruikt Helmië Brugman allerlei verschillende materialen en technieken, ook wisselt zij voortdurend tussen het twee- en driedimensionale. Als ze tekent, komen er beelden in haar op en andersom. Het een volgt uit het ander, als een kettingreactie.

Helmië Brugman, *Pieta-Nu*, 2011; ansichtkaart voor *The Mail Art project* (thema Verzamelen) met tentoonstelling in de bibliotheek van het Van Abbemuseum in Eindhoven.

Het dunne papier waarop ze de contouren aangaf, verlijmt ze tot een ruimtelijke schets, een kwetsbare mal, een cocon bijna. Alles uit het leven kan aanleiding zijn om te werken. Zo liggen er ook papiertjes met gedachtes, woorden die vaak in de vorm van titels de richting aangeven. *Je kunt niet alles maken, maar wel alles breken.*

• In 2014 krijgt Helmië Brugman een werkperiode en solotentoonstelling in DE nederlandse CACAOFABRIEK, Kanaaldijk Noord-Oost 82, 5701 SB Helmond. Voor actuele info zie: www.cacaofabriek.nl

• Helmië Brugman, Keramische installatie *Grown Out*. Verzamelkantoorgebouw, Beukenlaan 125-129 (tegenover het Evoluon), NL-5616 VD Eindhoven. Tijdens kantooruren te bezichtigen: maandag t/m vrijdag 9.00-16.00 uur. Info: www.helmiëbrugman.nl

Helmië Brugman, *Ring the bells*, 2008; zeefdruk, oplage 3; 120 x 100 cm. Dit werk bestaat uit drie delen, waarvan alleen het laatste deel is afgebeeld.